

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

kerítsék hatalmukba a vizet, s urai lesznek a várnak a Khorosz-kapuszi . . . akkor a vizet könnyű szerrel Három akna van ugyan csak három a Toprak-tabiaszinál ostromoljanak a Toprak-tabiaszi oldalán Mire várnak még? Kevés az ember, nincs mit felni. Itt mindenki csüggeteg A Frenki-kuleszinál is van még egy akna, valamint a Karakas-kuleszinál is. Két magyar érkezett Szegedről. levelet hoztak a pasának azt írja, hogy két ezer tatárral segítségre fog jönni. Kerítsék minden áron hatalmukba a vizet; a vizet, mindig csak a vizet! A lópor-raktár dolgát illetőleg az a kutya most sem akar, s mindig csak azt mondja, hogy nem kapott onnan felülről levelet; s még azt is mondja: Mit fognak nekem adni, ha megtettem? A mi engem illet, mit tehetek? Ön a hibás. Többször irtam önnek, de ön nem irt még csak feleletet, egy levelet sem a végből, hogy ennek a kutyának eloszlathassam kételyeit. Én nem vagyok hibás."

A víz, t. i. a Duna elrekesztésének kivihetlen eszméjén kívül egy terv vonul végig e leveleken: felrobbantása a Zsigmond király egykori palotájából lópor-raktárrá alakított épületnek, melyben nyolczezer mázsa lóport őriztek a törökök. Mint látjuk, Gábor mester meg is nyert a merész vállalat végrehajtására egy török csorbadsit, de hasztalan volt minden sürgetése Diodatonál, a kikötött ezer magyar arany jutalomról nem tudott írásbeli ígéretet kapni Badeni Hermann őrgróftól. Azt kell hinnünk, sikerült e nélkül is meggyőznie a törököt, hogy a jutalom nem fog elmaradni. Jul. 22-én felrobbant végre a nagy lópor-raktár, másfél ezer töröknek oltották ki életét az iszonyú erővel szerterőpkedő kódarabok s mintegy hatvan lábnyi nagy rés támadt a várpalotának falán is. Ez a robbanás volt az ostromnak első szerencsés eseménye a keresztény seregre nézve. Ettől kezdve csak idő kérdése volt Budának megvívása, s vele Magyarországnak felszabadítása a török rabiga alól.

Az erdélyi örmény családnevek kultur történeti szempontból. *)

Irta DR. PÁTRUBÁNY LUKÁCS.
(Szerző nagyobb tanulmánya alapján.)

Az erdélyi örmény családnevek közt nem egy van, mely a nyelvtudomány által hozzáférhetővé téve, történetileg érdekes tanúságot rejt magában. Ez állítást akarom jelen alkalommal néhány példával igazolni.

Két családnév Jolmelik és Jolbej az erdélyi örmények költözködésére vet világot. Mindkettő török-tatár szó. Jolmelik jelentése Útkirály, Jolbej-é Útfőnök. Hogyan magyarítható e családnevek jelentése másként, mint hogy ama családnak, mely a Jolmelik nevet viseli, egyik őse, kitől a család nevét is örökölte, a kivándorlók élén állott; másrészt a Jolbej csakis úgy értelmezhető, hogy a kivándorlás rendezett volt, apróbb csapatokra oszlott, melyek fölött útfőnökök állottak, s magától értetődik, hogy ezek viszont a Jolmelik-nek voltak alárendelve. Szembeszökő, hogy mindkét családnév török-tatár eredetű. E körülmény a Jolmelik és Jolbej családnevek keletkezését ama korba helyezi, mely az erdélyi örményeknek Ániból, a pakraduni fővárosból, a tatárok pusztításai elől 1239-ben a kipesak tatárok földére költözésükkel kezdődik, magában foglalja Krimben való tartozkodásukat és Lengyelországba menekülésükkel ér véget, mely utóbbi helyről jöttek be a jelenlegi erdélyi örmények Moldván és Oláhországon keresztül szeretett új hazájukba 1672-ben. Mert a kipesak tatárok között anynyira elsajátították az Ani-beli örmények a tatár nyelvet, hogy azt anyanyelvükként beszéltek s innen van, hogy Lengyelországban e korból mai napig is maradtak fenn tatár-örmény kevert nyelven irt nyelvilag és részben tartalmilag is nagybecsű imádságos és törvénykezési könyvek, sőt Lukácsi állítása szerent ilyen krimiai tatár imádságos könyv a szamosújvári templomi könyvtárnak is egyik világhírű disze.**) A mit

*) E család neveket közli és értelmezi Szongott „A hazai örmények vezeték- és keresztnévei” című dolgozatában.

**) Az itt említett munka 119 kicsiny lapból álló hittan és imádságos könyv; címe: Katechizm z Okazyi Tatarzyca. E könyv egy-egy lapja felváltva tatár, másik lengyel. Lembergben adta ki 1727-ben egy Jezsuinta misionarius ki úgy látszik Perzsiában működött. — Könyvtári szám 358. A szerk.

itt elmondottunk a Jolmelik és Jolbej korára vonatkozólag, azt nyomban okiratilag is bebizonyíthatjuk. Medici Minász velencei mechtárista nevezetes könyvében, mely „Dsaná-bárhartuthiun i Lehásztán“ — Lengyelországi utazás — czim alatt az Ani-beliek történetét és etnographiáját tárgyalja, egy lengyelországi gámeniczhi örmény okirat 1427-ből már ismeri a Jolbej nevet, nem különben egy másik kézirat is, mely 1522-ből való.

De menjünk át Lengyelországba. Itt az örmények a lengyel királyoktól hűségükért és az országra nézve hasznos tevékenységükért már jó korán kiváltságokat nyertek; így Nagy Kázmér lengyel király a gámeniczhi örményeknek 1344-ben, a lebergieknek 1356-ban adott szabadalomlevelet, melynek értelmében az örményeknek külön törvénykezésük és szabadon választott tisztviselőik voltak; a lebergi örmények kiváltságlevelét 1578-ban Erdély nagy szülötte, Báthory István lengyel király is megerősítette. Az örmény nép és törvénykezés fejét Lembergben, Gámeniczben egyaránt vojtnak nevezték lengyel szóval, melynek „bíró“ jelentése van. Ez örmény vojtnak az erdélyi örmény Vojt családnévben van maig is nyoma.

A lengyelországi örmény municipiumok régi czéhrendszerével függ össze a Száresta családnév, lengyelül sztároszta. A Medicinél egész terjedelemben közlött városi statutumok szerint „szárésztá“-nak hívták a lengyelországi örmények az egyes czéhek mestereit, kiket a czéhek minden évben újra választottak.

A mi most az egyes czéhágakat illeti, érdekes a raskovi czéhszabályok egyik helye, hol egyszerre három erdélyi örmény családnév ötlük szemünkbe. E hely örményül így hangzik: „Brásztáván szurugdsoch, goskháráckh jév chászápsoch,“ magyarul: a szurugsi-k, vagyis timárok, a goskhár ok, vagyis esizmadiák és a chászápsoch, vagyis a mézszárosok czéhe, melyekkel Szurugdsi, Goskár, Chászápsochi erdélyi örmény családnevek állíthatók párhuzamba. Ha ugyan-ezen statutumok egy másik pontját olvassuk, mely az eljegyzésről szól, ott találjuk a „dsehez“ szót „vordzenoghkhén choszdanán jureánczh tészdern“ — melyet a szü-

lők ígérnek leányukkal, — s az erdélyi örmény családnevek közt ugyancsak ez arab eredetű „Dsehez“-re akadunk, melyet Szongott szerént, az erdélyi örmények kelengye értelemben használnak.

Az Armenia, a magyar-örmények és az Erdélyrészi magyar közművelődési egyesület.

Irta SZONGOTT KRISTÓF.

Jelige: Minden pálya dicső, ha belőle hazádra derül fény. Kölesei.

Azok előtt, kik általános irodalom történettel foglalkoznak, ismeretes, hogy azon a messzeterjedő téren, melyen az Armenia mozog — nem kevés illatos virág terem. Mi e tágas tért, melyet oly sok és szép virág díszít, hajlandók vagyunk virágos kertnek nevezni. E kertet hazánkfiái közül eddig csak igen kevesen és nagyon gyéren látogatták; . . . pedig a bemenet nyitva-tárva volt és bent szabad volt bárki-
nek is virágot szakasztani.

Beléphet e kertbe bátran bárki; ne tartson semmitől sem; mert itt ártalmas, mérges növénynyel nem találkozik. Itt a talaj nem alkalmas a kártékony növény tenyésztésére, itt a kertészek, kik a botanikat a kiprobált hazafiság iskolájában járt apáinktól tanulták — kiirtani való gyomot, dudvát nem találnak . . .

Most is épen e csinos kertben jártunk. . . és ime első ki-rándulásunkból sem tértünk haza üres marokkal. A szedett virágokból bokrétát (e füzetet) csináltunk, melyet, hogy szétne hulljon, megkötöttünk lágoló hazaszeretetünk veres-, békés egyet-értésünk fehér- és egy még „jobb kor“-ba vetett reménységünknek zöld színű szalagjával. . . És mi, — kiktől Kemény Gábor báró a szamosvölgyi vasút megnyitása napján zamosújvárt úgy nyilatkozott, hogy: „Az örmény magyarább a magyarnál“; kiktől a ragyogó tollú, piratlan író, a megtestesült hazafiság, Teleki Sándor gróf azt írta: „Szeretem az örményt; mert